

De Toorts

VOORJAAR

IVN Zuid-Kennemerland
Nummer 127
Maart 2026

OVER DE COVERFOTO

VAN DE REDACTIE

Sinds 2008 loop ik verschillende vlin-
dertelroutes. Ik begon bij de spoorlijn,
tegenover mijn huis. Daar zag ik in
2013 zelfs 3 oranje luzernevlinders op
één sectie (van 50 meter). 2013 was
een heel goed jaar voor de luzernevlin-
der, zelfs een tiental vlinders gezien op
1 dag op de Noordersluisweg. Vanaf
2023 tel ik de vlinders bij het Kenne-
mermeer, daar zie ik geregeld luzerne-
vlinders. Dat is tussen half juli en eind
september de tweede generatie die uit
het zuiden komt. De oranje luzerne-
vlinder kan verward worden met de
gele, maar het duidelijkste verschil is
de donkere band aan de ondervleugel.
Bij deze foto is duidelijk te zien dat deze
heel breed is, terwijl die bij de gele juist
heel smal is.

Ik sjouw altijd een zware telelens mee
en dat is ideaal om vlinders te fotogra-
feren. Ik kon op een afstandje fotogra-
feren en ik wachtte op het moment dat
de vleugels open gingen, want zodra
de vlinder op de heelblaadjes ging
zitten waren de vleugels weer dicht.

Tekst en foto: Alie van Nijendaal-
Postma

In dit nummer	
Over de coverfoto	2
Onverwachte ontmoeting	2
Redactioneel	2
Van het bestuur	3
Kennemer Vogeldag	3
Gewervelde dieren	3
Straatje Om	4
De natuur en ik	5
Mijn favoriete plekje	5
Ooievaars	6
De bouwkunst van de natuur	7
De mosfamilie met haar	8
Sprookje	9
Bestuiving	10
HRLM	11
Strepen en stippen	12
Vogeltrek	13
Activiteitenprogramma	14
Over De Toorts	15
Werkgroepen	15
Colofon	15

En voor de tweede keer kon de nieuwe redactie een prachtige Toorts samen-
stellen. Dankzij jullie, collega IVN'ers, kwam ook dit keer veel moois tevoorschijn.
Interessante artikelen begeleid door kleurige foto's.
In dit nummer veel aandacht voor de natuur om ons heen, zoals je gewend bent.
De tweede pagina hebben we wat aangepast waardoor meer ruimte ontstond
voor een uitgebreide uitleg van de fotograaf van de coverfoto. Verhalen over
het belang van plant of dier naast persoonlijke motivatie om te gidsen voor het
IVN in Zuid Kennemerland.
Bestuiven, vogels en duinen komen uitgebreid aan bod. Er wordt gebaad in het
bos en er is opnieuw aandacht voor de ooievaar. Een artikel over mossen met
prachtige foto's tref je aan, naast wetenswaardigheden over de vogeltrek.
Vormen en patronen komen aan bod en natuurlijk hoef je het vertrouwde
Straatje Om niet te missen.

De nieuwjaarsquiz bleek zo'n positieve opsteker, dat we de aantallen uit die quiz
ook in deze Toorts hebben gezet, met dank aan KNNV. Een verrassing lees je
in Mijn favoriete plekje en weer een mooie fotocollage op de achterzijde. De
werkgroepenlijst vind je nu achterin De Toorts, met een link naar onze website.
Omdat De Toorts nu intensiever samenwerkt met de webbeheerders en ande-
re mediacontactpersonen, komen ook steeds vaker artikelen op onze website
of in de sociale media.

Nieuw is dat we in het blad HRLM een natuurpagina vullen, daar lees je verder-
op ook over.

Laten we vooral doorgaan op de ingeslagen weg.

Namens de redactie,
Jany van Dijk

Uitnodiging namens het bestuur

Op 24 maart aanstaande vindt onze Jaarlijkse Algemene Ledenvergadering
plaats

Locatie: Ontmoetingscentrum De Schakel, Pijnboomstraat 17 te Haarlem

<u>Programma:</u>	19.30 uur	inloop
	20.00 uur	start ALV
	21.30 uur	afsluitende borrel
	22.30 uur	einde ALV

We hopen jullie dan allemaal te zien!

ONVERWACHTE ONTMOETING

Marisca woont op een redelijk hoge flat, waar ze op een dag door het matglas
van haar voordeur een klein silhouet zag. Voorzichtig opende ze de deur en
daar zat een prachtige groene sprinkhaan, waar ze blij van werd.

Heb je ook wel eens zo'n onverwachte ontmoeting
gehad?

Stuur dan je foto in met een verhaal erbij van maximaal
50 woorden!

We plaatsen in elke Toorts zo'n artikeltje. En wie weet
kom je zelfs op de voorpagina!!

VAN HET BESTUUR

Welkom bij de eerste 2026 editie van De Toorts. Kerst en Oud en Nieuw zijn voorbij, en de nieuwjaarsborrel was een succes!

Wanneer ik dit schrijf, komt de Kennemer Vogeldag in zicht die zondag 25 januari in de Amsterdamse Waterleidingduinen plaatsvindt. Als het zulk weer is als nu, fris, met een heerlijk zonnetje, dan wordt het genieten voor de vogels, en voor de kijkers. Verder staat er o.a. een presentatie over Paddenstoelen in het Verhalenhuis in Haarlem op de agenda en zal er een vogelcursus in Thijssse's hof voor blinden en slechthzienden plaatsvinden. Kijk voor meer excursies, workshops en lezingen in deze Toorts of op de website onder 'Activiteiten'. Aankomende maanden zullen werkgroep coördinatoren samen met bestuursleden en andere actievelingen aan de slag gaan met een meerjarenplan dat loopt tot 2029: het 50 jarig bestaan van IVN Zuid Kennemerland.

Algemene Ledenvergadering

Ten slotte hebben we natuurlijk ook de Algemene Ledenvergadering op 24 maart. Komt allen, verbindt met elkaar en (nieuwe) bestuursleden en luister naar alle stukken: jaarverslag, financieel verslag, en het meerjarenplan worden gepresenteerd en besproken.

Rest mij alleen nog een mooie lente aan jullie allen te wensen en een voorspoedig 2026.

Groeten

namens het bestuur,

Femke de Vries

Voorzitter IVN Zuid-Kennemerland

WINTEREDITIE KENNEMER VOGELDAG DOORSLAAND SUCCES

Op 25 januari werd naar schatting door ruim 750 bezoekers de aftrap gegeven voor de eerste wintereditie van de Kennemer Vogeldag in de Amsterdamse waterleidingduinen (AWD).

Het werd een bonte dag met 63 waargenomen soorten vogels waaronder krooneend, brilduiker en wilde zwaan. De fiets-, wandel- en gecombineerde buswandel vogelexcursies waren volgeboekt. Van roodborstjesroute tot vogel origami.

Enthousiaste kinderen gingen met hun stempel- en vogelzoekkaart in de hand op onderzoek uit. Op het vogelplein bij het bezoekerscentrum de Oranjekom was het gezellig druk.

Dankzij de geweldige samenwerking met het team recreatie van de AWD en steun van onze partners Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland, IVNZK en KNNV afd. Haarlem, konden wij met behulp van bijna 50 vrijwilligers deze dag aanbieden en tot een succes maken.

Tekst: Berna van Baarsen

*Op stap met de stempel- en vogelzoekkaart
(foto: Margo Oosterveen)*

MEER GEWERVELDE DIEREN IN DE LAATSTE 125 JAAR

Tijdens de traditionele nieuwjaarsquiz bleek dat sinds 1901 per saldo meer gewervelde dieren onze contreien zijn gaan bevolken. Dit was voor velen een nieuw, positief inzicht.

Ook dit jaar werd tijdens de gezamenlijke nieuwjaarsborrel van IVN, KNNV en Vogelwerkgroep van de afdelingen Zuid-Kennemerland een quiz gehouden. Aangezien twee deelnemers gelijk eindigden, werd via een shoot-out een winnaar bepaald. De daarbij behorende vraag luidde: "Trek het aantal **verdwenen** soorten af van het aantal **verschenen** soorten (of andersom) van alle groepen gewervelde dieren sinds 1901." De vraag had alleen betrekking op gevestigde soorten in Zuid Kennemerland, die zich dus jaarlijks voortplanten in onze omgeving. Bij de **zoogdieren** blijken er 5 bijgekomen te zijn. Onder andere de eekhoorn, ree en huisspitsmuis zijn nieuw. Verdwenen is bijvoorbeeld de otter. Het aantal **vogelsoorten** is per saldo met 9 soorten toegenomen. De wespendif en Cetti's zanger zijn nieuw, maar de griel en wulp hebben Zuid-Kennemerland verlaten. Bij de **reptielen en amfibieën** is één soort verschenen, de boomkikker, en één soort verdwenen, de levendbarende hagedis. Bij de **vissen** is sprake van een toename van 7 soorten. De kwabaal en de grote modderkruiper zijn er niet meer. Daarentegen zwemmen nu de diklippharder, de dunlippharder en diverse soorten grondels in onze wateren rond.

Het verschijnen of verdwijnen van sommige soorten is wat onzeker, maar het lijkt erop dat er ongeveer 21 soorten gewervelde dieren zijn bijgekomen in Zuid-Kennemerland sinds 1901. Met dit positieve nieuws luiden we het nieuwe jaar in.

Tekst: Sacha Kuijs

Bron: Piet Veel

Drieteenstrandlopers

Wat doe je als je voor de Voorjaars-Toorts je Straatje Om wil schrijven en het hele land in wintertooi gehuld is? Dan ga je naar het strand. Vandaag is het droog en zonnig.

Ik zie geen schelpen die me laten bukken totdat ik een mooie strandgaper zie. Ik bekijk hem van binnen en van buiten en leg hem weer terug. Even verder stop ik weer maar blijf nu langer staan om naar deze strandgaper te kijken en te voelen aan de sifo die nog aanwezig is. De sifo is zijn etensbuis en afvalafvoer. Hij is omringd door mooi gekleurde schuimbellen als een soort troost na de dood. De opperhuid laat los en zit wat om de sifo gewonden. Deze buitenlaag is er om de schelp te beschermen tegen aantasting van buitenaf, maar dat heeft hem niet kunnen redden tegen de kracht van de zee. En zo eindigt deze strandgaper hier op het strand in plaats van lekker in zee diep onder het zand ingegraven te zijn.

Ik ga weer rechtop staan, sluit mijn ogen en luister naar de zee; dat eindeloze geruis met wat zacht gerommel erin. Voel de wind, adem diep de zee-lucht in en geniet.

Dan trekken de meeuwen mijn aandacht. In kleine groepjes zweven ze boven me, een enkeling deint liever op de golven. Hij of zij is bijna volwassen, aan de nek zie ik nog wat bruin van het jeugdkleed. Vlak voor mijn voeten zie ik dat een hele groep meeuwen hier een feestje hebben gehad. Overal pootafdrukken en overal witte poepvlekken. Zoveel bijeen heb ik nog nooit gezien. Ik vind het altijd leuk om iets in de vorm van die poepvlekjes te ontdekken. Veel zijn helemaal wit maar een groot aantal heeft er groene sliertjes in zitten.

Er loopt ook een ander spoor met kleine pootafdrukjes die niet naast elkaar staan maar achter elkaar, hier werd flink gerend denk ik. Het zou van een drieteenstrandloper kunnen zijn.

Ik heb eens opgezocht welk van de vier tenen zij niet hebben en dat is hun achterteen. Lijkt mij juist een teen om goede steun te hebben bij het staan. Zouden ze daarom altijd in beweging lijken te zijn?

Ik zie een groepje aan de rand van de zee rondscharrelen. Zo zijn ze een groep en zo zijn ze allemaal een andere kant op gegaan, alsmaar dat sneltje in het zand stekend op zoek naar wormpjes. Ik denk niet dat elke steek een wormpje oplevert anders zouden ze af en toe wel even stoppen, maar dat doen ze niet. Het zijn vogeltjes met haast die zo snel kunnen lopen dat je de pootjes niet kunt volgen in hun beweging. Ze hebben hun winterkleed aan, hun zomerkleed is voor het verre noorden.

Ik neem wat achtergelaten veren mee om thuis een afdruk mee te maken als herinnering aan deze heerlijke wandeling.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

Strandgaper

Pootafdrukken in het zand

Afdruk van veren

DE NATUUR EN IK

Portret van verhalenverteller Piet Paree

‘Natuurlijk’, was mijn spontane antwoord toen mij werd gevraagd of ik ook een keer iets zou willen schrijven voor De Toorts. Ik voelde me gevleid. Leuk.

Oeps, ik heb zomaar ja gezegd. En nu? Heb ik sowieso wel wat zinnigs te vertellen tegen al die natuurbollebozen die De Toorts lezen? Wie denk je wel dat je bent?

Je hebt toch ooit de natuurgidsencursus gedaan, hield ik mezelf voor. Dan mag men wel wat van je verwachten. Maar.....eh, toen was het nog een cursus hè. Inmiddels is het een heuse opleiding. Ik bedoel maar. In het begin heb ik nog wel een rondleiding gedaan, maar als je je opgedane kennis niet intensief bijhoudt, zoals ik, dan zakt er wel het een en ander weg. Dat moet herkenbaar zijn, toch?

Oké, rondleidingen doe ik dan wel niet, maar ik vertel wel regelmatig natuurverhalen aan jong en oud. Allemaal fictie, hoor ik je al denken. Ho, ho, dat mag ten dele waar zijn, maar het roept wel levendige natuurbeelden op die een eigen positieve bijdragen leveren aan de natuurbeleving van een ieder die zich openstelt voor deze beelden. En gelukkig blijken er van die mensen te bestaan, zelfs onder de natuurbollebozen.

Maar goed, ik en de natuur. Ik woon zo dicht bij de duinen, dat ik ze bijna als mijn achtertuin beschouw. Voor mij als verhalenverteller blijkt de natuur niet alleen mooi te zijn, maar ook een inspirerende en vooral stimulerende werking te hebben bij het in mijn hoofd opnemen en verwerken van verhalen. Al lopend door de duinen gebeurt het.

Piet vertelt een verhaal

Langs de paden ja, want daar mag je in Duin en Kruidberg niet van afwijken in tegenstelling tot de Amsterdamse Waterleidingduinen. Hoewel, niet alleen naast het pad,... het kan ook zomaar gebeuren dat een paar Schotse Hooglanders met van die immense, gevaarlijk uitziende hoorns het volledig bezet houden, of dat een kudde konikspaarden of enkele herten het nodig vinden niet ver voor ons over te steken. Dat met die overstekende herten is trouwens over nu. Tot vorig jaar konden we nog regelmatig vanachter nabije struiken of zelfs vanaf een open veldje enkele tientallen meters bij ons vandaan door een hert worden aangekeken met een blik van: Wat doen jullie hier? Maar dat is voorbij. Blijkbaar hebben ze hun natuurlijke vluchtgedrag voor mensen weer ‘opgepakt’. Jachttrauma?

Tot slot, mijn goede voornemen voor 2026: enkele excursies bijwonen. Werkt ook om kennis op te halen.

Tekst: Piet Paree

Foto: Cisca Klarenberg

Mijn favoriete natuurplek is het Grote stuk, een weide op Buitenplaats Elswout.

Ik wandel graag door Elswout, in de ochtend is het er rustig en stil. Alleen jij en de bomen. Elk seizoen is er prachtig. Zoals het prille leven van de lente als opmaat voor de uitbundigheid van de zomer. Dan is het Grote stuk voor mij één van de mooiste plekken. Deze weide die dan volloopt met margrietten en ratelaars zorgen voor een heerlijke verblijfplaats voor mens en dier. De bijen, vlinders en libellen vliegen er af en aan.

Het liefst stort ik me dan tussen de bloemenpracht met mijn gezicht naar boven. En dan alleen maar kijken en me verliezen in het zwerk met zijn windveren en zacht voorbij drijvende wolken.

Zo'n plek maakt je klein en nietig maar geeft ook een gevoel van ik hoor erbij. Ik ben onderdeel van dit alles en dat is een cadeau.

Tekst en foto Grote Stuk: Saskia Devilee

Ratelaar (foto: Hans Smits)

OOIEVAARS

De witte ooievaar, meestal gewoon ooievaar genoemd, is een vogel uit de ooievaarsfamilie en de meest bekende soort van Europa.

Tot de ooievaarsfamilie behoren zo'n negentien langpotige waadvogelsoorten. Ooievaars zijn tussen de 95 en 120 centimeter lang. Ze hebben een spanwijdte van zo'n 180 tot 220 centimeter. De vrouwtjes zijn doorgaans kleiner dan de mannetjes, maar de kleuren zijn hetzelfde. De borstveren zijn lang en ruig en worden gebruikt bij de hofmakerij.

Midden jaren '70 was de ooievaar bij ons zo goed als verdwenen door verlies van leefgebied, ruilverkaveling en de jacht langs de trekroute, vooral in Frankrijk en Spanje. Door een succesvol redprogramma, natuurherstel en minder gebruik van pesticiden gaat het weer goed met de ooievaar in West-Europa. Rond augustus trekken ze vanuit Nederland via Spanje naar Afrika om te overwinteren, ze houden van een warm tot gematigd klimaat. Het zijn zeer goede vliegers, ze gebruiken graag de thermiek. Ze vliegen daarom ook meer over land dan over zee en maken via Gibraltar de oversteek.

Voedsel

Het menu van de ooievaar is zeer gevarieerd. Het is een carnivoor, hij eet onder andere insecten, kikkers en regenwormen. Maar ook jonge vogels, mollen, reptielen, jonge haasjes en konijntjes staan op het menu.

Voortplanting

De ooievaar is vanaf zijn derde jaar vruchtbaar en is monogaam. Het kan voorkomen dat de man te lang moet wachten op zijn vrouw. Wanneer zich dan een andere vrouw aandient, zal hij met haar verder gaan. Maar mocht de eerdere vrouw toch nog terugkeren, dan zorgt zij er zeker voor dat hij bij haar terugkomt. Ze vormen dan weer een paar. Ze keren ieder jaar weer terug naar hetzelfde nest en dat wordt telkens weer groter en steviger opgebouwd. De nesten zijn gemiddeld zo'n anderhalve meter in diameter. Het bestaat uit grote takken en twijgen en wordt aan de binnenkant voorzien van graszoden en ander zacht plantenmateriaal. Als het nest klaar is kan er gepaard worden. Het paren gebeurt na de uitgebreide balts, waarbij de ooievaars de kop in de nek gooien en klepperen. Nesten zijn te vinden in boomtoppen, op daken (vooral op schoorstenen) en op hoge palen met een houten platform in weilanden. Ze broeden een keer per jaar en leggen zo'n vier eieren die asynchroon, dus één voor één, uitkomen. De ouders laten het nest nooit alleen, om beurten broeden zij of zoeken naar voedsel.

Als zij elkaar begroeten gaat dat gepaard met enthousiast snavelgeklepper. Ze zijn niet schuw voor de mens en maken ook gebruik van de mens. Als er weilanden omgeploegd worden, zullen zij in grote groepen te zien zijn om naar voedsel te zoeken en als ze wegtrekken doen ze dat ook in grote groepen. Naast dit alles staat de ooievaar in vele culturen ook bekend als geluksbrenger en brenger van nieuw leven.

Tekst: Sabina Larsen

*Foto's: Marisca van der Eem
en Hans Smits*

Bron:

<https://www.natuurpunt.be/soorten/vogels/ooievaar>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Ooievaar>

<https://www.vogelbescherming.nl>

DE BOUWKUNST VAN DE NATUUR

Zie je die dennenappel met dat prachtige spiraalpatroon? Nieuwsgierig-makend. Als planoloog let ik altijd op ordening, van steden, mensen, de natuur. Die fascinerende patronen, daar ga ik een excursie over maken dacht ik. Dat kan als gids voor Natuurmonumenten. En zo ontstond 'De architectuur van de natuur'.

Hoe al die mooie vormen ontstaan, daar kwam ik al studierend achter. Bomen, dieren, planten willen leven, groeien en zich voortplanten. En hoe doen ze dat nou slim? Daar hebben ze iets op gevonden. Met zo min mogelijk input aan energie en grondstoffen. En met zo groot mogelijke output. Gewoon efficiënt. Zodat je bijvoorbeeld als den met je dennenappel veel zaden kunt verspreiden. Het gaat om optimale vormen.

Zich herhalende patronen zijn zo'n vorm. Fractals heet dat in de wiskunde. We kennen allemaal de ordening van een honingraat. Met die kenmerkende structuur van zeshoekige hokjes. Op een wandeling door de duinen kun je eens inzoomen op het patroon van een korstmos, op een boomtak of op de grond. Dat is net zoiets. Als je groter wilt groeien, kun je dat doen door steeds weer een lobje erbij te maken. Zoom ook eens uit en kijk naar boven. Je ziet de stam van een boom, daarna een tak, een kleiner takje eraan, dan een twijgje en nog een. Een motief dat zich op steeds kleinere schaal herhaalt.

Voor het vinden van de optimale vorm is eenvoudig het bouwprincipe. De wijngaardslak die wij in de kalkrijke duinen veel zien is daar ook heel goed in. Als die slak klein is wil hij/zij een huisje maken, maar moet er tegelijk wel in kunnen groeien. Al groeiend maakt de slak zijn huisje steeds groter, groeit rechthoekig, maar wel steeds met een draai naar één kant met een constant toenemende hoek. Totdat het huis groot genoeg is voor een volwassen slak om in te wonen. Zo ontstaat een spiraal als allerbeste vorm. Als je je realiseert dat een slak dat zelf heeft uitgevonden, stijgt ie toch enorm in je achting.

Die spiralen zijn een uitkomst van een wiskundig verhaal dat dieren en planten moeiteloos toepassen. In het geval van de slak en de dennenappel gaat het om de wetten van de gulden snede. Voor hen is dat de optimale dynamische groeivorm. Voor ons is het een verborgen verleider. De maten van de gulden snede blijken wij mensen prachtig te vinden. Daarom gebruiken wij die vorm ook in de architectuur. Wenteltrappen bijvoorbeeld. Maar het kunnen ook de rechthoeken en driehoeken zijn van de Griekse tempels. Die rechte vormen kun je ook in de natuur zien.

Die combinatie van efficiency en schoonheid kenmerken de bouwkunst van de natuur. Fascinerend en mysterieus. En vooral iets om je petje voor af te nemen.

Geniet ervan.

Als je het eenmaal ziet,
zie je het nooit meer niet.

Tekst: Mieke Elekan

Foto's: Marisca van der Eem

Oproep insturen foto's achterpagina

Voor onze achterpagina zijn wij op zoek naar foto's van onze lezers. Wil je ook een plekje in de eregalerij van De Toorts, stuur dan voor het volgende nummer je mooiste zomerfoto naar de redactie. De foto moet wel gemaakt zijn rond Zuid-Kennemerland, beetje smokkelen mag.

Mail je foto's voor 31 mei, graag voorzien van je naam, naar:
ivnzk.toorts@gmail.com

Dennenappel

Wijngaardslak

Korstmos

DE MOSFAMILIE MET HAAR (polytrichaceae)

In de winter en het vroege voorjaar is het de tijd voor de mossen om tot volle wasdom te komen. Als natuurliefhebber een mooi moment om met je loepje op pad te gaan en je te verwonderen over deze prachtige groene plantjes. Ze zijn overal te vinden: tussen de tegels en in bos en weide. Dankzij Carl Linnaeus en zijn volgers zijn ook de mossen beschreven en ingedeeld in categorieën als rijk, orde, familie en geslacht. Heel handig als je wilt weten welke van die kleine onderkruipsels verwant zijn aan elkaar. Het geeft mij ordening in iets wat mij anders overweldigt.

In dit artikel wil ik er één familie uitlichten, Polytrichaceae, een mosfamilie met haar. Polytrichaceae, afgeleid van het Oudgrieks: ‘poly’ betekent veel en ‘thrix’ staat voor haar. De haren van dit mos laten zich op het sporenkapsel zien en wel op het huikje.

Als je van bovenaf naar haarmos kijkt, zie je een sterretje, waardoor het wel met sterrenmos verward wordt. Haarmos is echter steviger en groter dan de meeste andere mossen.

Er behoren veel geslachten tot de omvangrijke haarmos familie. Ik wil er enkele uitlichten die in onze omgeving voorkomen:

Gewoon haarmos (Polytrichum commune) en Fraai haarmos (Polytrichum formosum) zijn te vinden in een schaduwrijke, vochtige omgeving, zoals het bosgebied van duin, buitenplaats en park. Deze twee geslachten lijken zoveel op elkaar dat je microscopisch moet kijken naar de lamellen op het blad om ze te onderscheiden van elkaar.

Zandhaarmos (Polytrichum juniperum) groeit in het open duin en is kleiner. Net als gewoon en fraai haarmos is het tweehuizig. Dat betekent dat er vrouwelijke en mannelijke planten zijn. Aan de vrouwelijke plant kan na bevruchting een sporenkapsel groeien.

Als buitenbeentje van deze haarrijke mosfamilie wil ik Groot rimpelmos (Atrichum undulatum) noemen. De wetenschappelijke naam duidt op haarloosheid: ‘A’ bekennt zonder en ‘thrix’ haar. We hebben hier dus te maken met de kale tak van de familie. Undulatum is een Latijnse term voor golvend. Hij is dus nog gerimpeld ook!

Wil je deze familie persoonlijk ontmoeten, houd dan de activiteitenkalenders van het IVN Zuid Kennemerland en het NPZK in de gaten en ga mee op een mossenexcursie!

Tekst en foto's:
Marja van der Heiden

Bladeren van Groot rimpelmos

Fraai haarmos

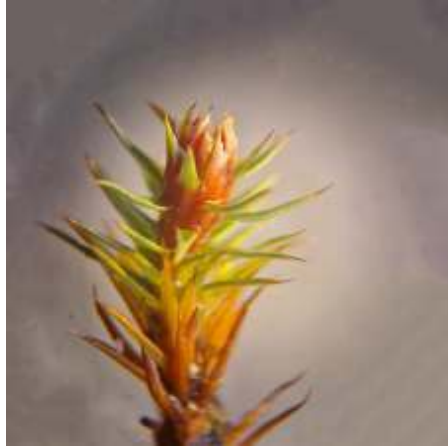
Lamellen op een bladdoorsnede van Fraai haarmos

Sporenkapsel met harig huikje van Gewoon haarmos

Sporenkapsel van vrouwelijke plant van Zandhaarmos

Bekervormig omwindsel van mannelijke plant

Sporenkapsel

SPROOKJE: WAAROM BLOEMEN GEEL ZIJN

Heel lang geleden had de wereld nog geen echte dag en nacht en was het soms tijden donker op aarde en dan weer even licht. Er waren al plantjes, maar die groeiden niet hard want er was te weinig licht om te groeien.

De planten zochten naar manieren om het licht langer vast te houden en ook om het wat warmer te hebben. “Zouden we niet wat zonlicht kunnen vasthouden als de zon schijnt?”, vroegen zij zich af.

Als eerste probeerde het speenkruid het. Zij zette haar witte bloemblaadjes open toen de zon scheen en ze nam het gele zonlicht in zich op.

De volgende dag schenen in het schemerlicht gele lichtpuntjes op de bodem. Dat gaf de paardenbloemen de moed om het ook te proberen. Zij spreidden ook hun bloemblaadjes wijd naar buiten om zoveel mogelijk zonlicht te vangen.

Dat voelde goed, dat voelde warm en zij riepen naar het koolzaad: “De volgende keer jullie, dan komt het licht steeds wat hoger terug”.

Dotterbloem (foto: Marisca van der Eem)

De dochters wilden dat ook wel en ook zij namen het geel in zich op om het over het water uit te spreiden. Steeds meer bloemen sloten zich aan: plomp, narcissen, lis, boterbloem, brem, stinkende gouwe, muurpeper en verschillende klaver-soorten.

De zon zag hoe graag de planten licht en warmte wilden hebben en hij sprak met het donker af dat zij ieder de helft van de tijd aan de hemel zouden zijn. En zo is het ritme van dag en nacht ontstaan, dankzij de planten.

Tekst: Marisca van der Eem

Gele lis (foto: Ikiena van der Sluis)

Paardenbloem (foto: Hans Smits)

BESTUIVING DOOR DE WIND

Bestuiving is het overbrengen van stuifmeelkorrels uit de meeldraden naar de stamper van een bloem. Deze bevruchting groeit uit tot zaden in de planten. Bloembestuiving is belangrijk voor de voortplanting van planten en bomen (struiken en bomen zijn ook planten).

Het stuifmeel moet van dezelfde soort plant zijn anders kan er geen bestuiving plaatsvinden! Als het stuifmeel van een eik op een beuk landt, dan vindt er geen bevruchting plaats. Het matcht niet!

Zelfbestuivers of met een beetje hulp?

Veel insecten zijn belangrijk voor de bestuiving. Bijen, vliegen, wespen, torren en vlinders brengen het stuifmeel van de ene naar de andere bloem en spelen hun rol bij de bestuiving van vele planten. Maar ook de wind zorgt voor bestuiving!

De planten die dit doen noemen we windbestuivers. Mannelijke bloemen produceren veel stuifmeel dat door de wind naar vrouwelijke bloemen wordt verspreid. Vrouwelijke bloemen zijn klein en onopvallend, hebben geen geur of nectar. Weegbree en brandnetel zijn hier mooie voorbeelden van.

Bloesem van de eik

Elzenkatjes met elzenproppen

Struiken en bomen

Struiken en bomen die via de wind worden bestoven zijn bijvoorbeeld coniferen zoals de pinus, hazelaars, populieren, berken, eiken, katwilgen en nog veel meer. De bloei is vroeg in het voorjaar, nog voordat het blad aan de bomen komt.

Katjes of meeldraden van mannelijke bloemen produceren enorme wolken stuifmeel. We noemen ze ook wel "rookbomen", omdat het net lijkt of ze in brand staan. In de lente kan je hele wolken stuifmeel van deze windbestuivers zien.

Een katje produceert ruim 6 miljoen stuifmeelkorrels! Dat is nodig omdat de kans klein is dat ze op de stampers van de vrouwelijke bloemen landen. Bij harde wind kan het stuifmeel wel honderden kilometers afleggen. Als de wind dan gaat liggen valt het stuifmeel en is er een dun lichtgeel laagje zichtbaar, goed te zien op auto's. Als het regent slaat het stuifmeel dat nog in de lucht zweeft neer op de bloemen van een boom die veel verder weg kan staan

Brandnetels

Grassen en granen

Ook soorten grassen doen aan bestuiving door middel van wind. In de natuur vult gras veel open plekken op en speelt daarmee een nuttige rol tegen uitdroging.
Granen zoals mais, tarwe en rogge zijn ook windbestuivers. Ze bloeien wel degelijk maar de kleine groene bloemetjes in de aar vallen nauwelijks op. De pollen uit dit graan worden door de wind verspreid waardoor de soort wordt bevrucht en nieuwe zaden kunnen groeien.

Hooikoorts

De struiken en bomen met katjes zijn, als ze vol in bloei staan, prachtig om te zien maar als je last van hooikoorts hebt denk je er anders over. Dan kan het een regelrechte ramp zijn. Vooral als je gevoelig bent voor meerdere soorten pollen heb je het slecht!
Op de pollenkalender van bijvoorbeeld www.hooikoorts.com kan je zien welke pollen er in welke maanden in de lucht zweven en ook de actuele waarden zien. Dit is nuttig voor mensen met hooikoorts.

Ga eens in het voorjaar op pad en kijk of je “rookbomen” en de minuscule vrouwelijke bloemen kan vinden!

Tekst: Cisca Klarenberg
Foto's: Hans Smits

Hazelnoot met klein bloemetje

IVN-ZK IN STADSGLOSSY HRLM

Met ingang van januari 2026 mogen wij als redactie van De Toorts een bladzijde vullen in de stadsglossy HRLM.

Deze glossy komt zes maal per jaar uit en is op veel punten in Haarlem gratis verkrijgbaar.

Dit mes snijdt voor ons aan twee kanten: Het zit in ons DNA dat we graag vertellen over de natuur. Tegelijkertijd is dit een mooie gelegenheid om het IVN-ZK aan een breed publiek van Haarlem en omstreken voor te stellen.

En natuurlijk hopen we dat enthousiast gemaakte lezers met ons meegaan op een van onze excursies. In het januari nummer staat een leuk verhaal over de ijsvogel.

STIPPEN EN STREPEN

Ik vond laatst een lieveheersbeestje, rood met zwarte stippen en dacht: waarom die kleur en die stippen? En waarom heeft de ene boom in zijn bast horizontale openingen en de andere een uitstulpend ruitjespatroon? De natuur is inventief en de strepen, vlekken en stippen, vormen en kleuren hebben allemaal een doel. Deze patronen zijn aanpassingen, ontstaan in de evolutie. Doordat het goed werkte is het genetisch doorgegeven aan toekomstige generaties.

Camouflage

Soms zijn er situaties waarin het goed is dat je niet zichtbaar bent voor je vijand, dan is camouflage de oplossing.

Leef je in een gebied waar veel sneeuw is dan is het handig dat je vacht wit is. Bij andere dieren neemt het lichaam dezelfde kleur aan als de natuur om hen heen. Hun huid bevat veranderende pigmentcellen met kleurkorreltjes die zich in de cel kunnen verspreiden of juist samenklonteren. De omstandigheden zorgen ervoor dat de kleur zich verspreidt in de huid of juist verscholen blijft. Een voorbeeld hiervan zijn schollen die de vlekken en spikkels van hun ondergrond overnemen. En inktvissen zijn bijna tovenaars met hun verandering van kleur en vorm.

Sommige insecten lijken op de bladeren van de struiken of bomen waar ze van leven en beschermen zich dus door camouflage.

Slangen hebben patronen op hun huid die ze bijna onzichtbaar maakt in hun omgeving of juist als waarschuwing: blijf weg.

Jonge herten en wilde zwijntjes hebben een vacht die ze met vlakken of strepen meer onzichtbaar maakt in het lage struikgewas.

Lieveheersbeestje (foto Marisca van der Eem)

Zweefvlieg (foto Cisca Klarenberg)

Rups jacobsvlinder (foto Marisca van der Eem)

Zandhagedis (foto Ikiena van der Sluis)

Dagpauwoog (foto Marisca van der Eem)

Afschrikken

Maar ben je feller gekleurd en val je dus meer op, dan gebruik je juist manieren om je vijanden af te schrikken: grote nepogen. De dagpauwoog bijvoorbeeld heeft nepogen op de vleugels die kunnen afschrikken want ze lijken op de ogen van een groot dier. Maar als hij in rust is zijn de vleugels gesloten en die onderkant is vlekkerig bruinzwart en zo verdwijnt hij als het ware in zijn omgeving. Camouflage en misleiding ineen.

Sommige planten hebben bladvlekken die lijken op schimmelvlekken en zijn daardoor onaantrekkelijker om op te eten.

De gestreepte kleuren geel-zwart betekenen ook: eet mij niet, ik ben giftig. Daarom kan de jacobsrups rustig eten van het giftige jacobskruiskruid want door de gifstoffen die hij zo binnenkrijgt is hij oneetbaar voor de meeste dieren. Andere dieren kopiëren deze kleuren maar zijn in feite ongevaarlijk. Zo weet bijvoorbeeld de zweefvlieg op deze wijze een wesp te imiteren. Door deze mimicry hoeven zij zich niet te verstoppen maar kunnen zij zich gewoon laten zien.

Verleiden

Planten en dieren gebruiken soms ook kleuren en vormen om op te vallen en zo een partner te verleiden. Denk eens aan de vele kleuren van vogels of amfibieën.

Bij planten komen we stippen, strepen en vlekken tegen die vaak met hun omgeving te maken hebben. Veel bloemen hebben op hun bloemblaadjes ook stippen of strepen die hun bestuivers naar binnen lokken.

Veel plezier bij het ontdekken hiervan.

Tekst: Marisca van der Eem

Berkenbast (foto Marisca van der Eem)

VOGELTREK

Tja, een fascinerend natuurverschijnsel dat gepaard gaat met de wisseling van seizoenen. Ieder voorjaar raken vanuit het zuiden duizelingwekkende aantallen vogels op drift, onderweg naar 'hun' broedgebied in het noorden.

Voorjaarsherauten

Als deze Toorts bij jou op de mat ploft is bij ons de voorhoede alweer gearriveerd. Op het Landje van Gruijters staan sinds eind februari de eerste grutto's bij te tanken na een uitputtende reis. Ook hebben de eerste lepe-laars de broedkolonie aan De Liede reeds verkend. In het duin is het dan nog relatief rustig. De boomleeuweriken breken hier de ban met een prachtig aanhoudend melancholisch liedje. Cirkelend hoog in de lucht wonderschoon!

Beleving

Het voorjaar is een moment om de fenologie van de vogeltrek zelf te beleven. In het duin gaat het nu hard. In maart de eerste blauwborsten op de voet gevolgd door de tjiptjaf en de

Grutto

Blauwborst

Lepelaar

zwartkop. Halverwege april barst het concert los van de nachtegalen. In luttele weken verandert het duin vanuit stilte in een symfonie aan geluiden.

Aan zee

Voor wie trekvogels in actie wil zien is het strand misschien wel de beste plek. Groepen sterns, brand- en rotganzen, steltlopers, zee-eenden en met wat geluk komt er ook een jan van gent voorbij.

Zwartkop

Of een jager, dat zijn roofmeeuwen die andere vogels verbeteren achtervolgen totdat die hun vers gevangen maaltje laten vallen. Spectaculair!

Als je de vogeltrek aan zee wilt zien moet je er wel vroeg bij zijn, tegen de middag is de show wel zo'n beetje ten einde.

Strategie

Fascinerend is ook dat iedere soort de reis anders aanvliegt. Zo zijn er "jumpers" die in één vlucht duizenden kilometers kunnen afleggen. Zoals onze grutto's. Die vertrekken al in de winter, in één "jump", van West-Afrika naar Spanje/Portugal. In enkele weken bouwen ze daar een nieuwe vetreserve op in de rijstvelden voor een tweede "jump" naar Nederland.

De grauwe vliegenvanger ontbeert het vermogen om vetreserves op te slaan en moet het dus doen met "dagkoersen". Vanuit zuidelijk Afrika iedere dag een stapje verder. Moederziel alleen. Van oase naar oase door de Sahara om uiteindelijk bij ons neer te strijken. Ver in juni komt de laatste pas aan.

Eind juli zijn de meeste vogels alweer vertrokken om in november weer zuidelijk Afrika te bereiken waar ze maar relatief kort blijven want dan staat de lange tocht naar het noorden alweer voor de deur. Niet te geloven toch, een bolletje veren van maar een paar gram en alsmat onderweg.

Deeltrekkers

Er zijn ook nog vogels waarvan een deel trekt en een deel hier blijft. Zo zijn hier in de winter aanzienlijk meer roodborstjes dan in ons broedseizoen. Goudhaantjes en staartmezen kunnen daar ook wat van, die struinen in de winter in groepen bij ons rond.

Er valt nog zoveel meer te vertellen over de vogeltrek. Belangrijker: ga het zelf beleven. Zintuigen aan en gedachten uit. In de polders en het duin.

Zuid-Kennemerland tooit zich in het voorjaar op z'n fraaist, geniet ervan!

*Tekst: Eric van Bakel
Foto's: Hans Smits*

EEN GREEP UIT ONZE ACTIVITEITEN

De bijzonderheden over onderstaande excursies en activiteiten vind je op <https://www.ivn.nl/afdeling/zuid-kennemerland/natuuractiviteiten/>

Kinderexcursie Diersporen in Koningshof

Zondag 29 maart: van 11.00u tot 12.00u

Landgoed Koningshof heeft een grote variatie aan dieren die hun sporen achterlaten in het bos. Maar welk spoor hoort bij welk dier, welke vogels overwinteren hier en hoe komen de dieren aan hun voedsel?

Op deze zondag organiseert de kinderwerkgroep van IVN Zuid-Kennemerland een excursie voor kinderen van 6 tot 12 jaar. Met een beetje geluk vinden we sporen van een ree of hert. Op de grond liggen dennenappels met vraatsporen, wie heeft dat gedaan? Als je goed zoekt vindt je een beukenoot verstopt in een boomholte, wie doet dat en wie maakt toch al die gaten in de boom? Het bos kent vele geheimen en samen met jullie gaan we op zoek naar die geheimen.

De excursie is ZONDER ouders, die mogen zelf gaan wandelen of ergens koffie gaan drinken.

We starten om **11.00u bij het infopaneel bij de parkeerplaats van Koningshof**. Er zijn beperkt parkeerplaatsen (gratis voor leden Natuurmonumenten, neem lidmaatschapskaart mee!) maar kom het liefst op de fiets.

Excursie Waterfietsen (fietsexcursie Spaarnwoude)

Zondag 12 april 10.30u tot 12.30u

Dat fietsen doen we op het droge, over fietspaden rond Spaarndam en Spaarnwoude. We fietsen door het bijzondere cultuurhistorische landschap, langs de locaties die nauw verbonden zijn met water.

Water als foerageergebied, water als handelsroute, water als verdedigingsmiddel en bedreiging, water als vermaak, water als essentiële factor voor het leven.

We starten om 10.30u bij Fort benoorden Spaarndam, Redoute, 1991 AT Velsersbroek

Graag aanmelden op Ziegel@gmail.com

foto: Hans Smits

Vroege Vogeltocht op Hemelvaartsdag

Op Hemelvaartsdag, **donderdag 14 mei**, neemt de werkgroep Haarlemmermeer van IVN Zuid-Kennemerland je mee op stap.

Een leuke traditie is vroeg opstaan op Hemelvaartsdag om te gaan dauwtrappen. Alleen gaan we dit jaar een Vroege Vogelwandeltocht maken in de Groene Weelde en het Haarlemmermeerse bos. We gaan dan in alle vroegte luisteren naar de vogelzang. In de Groene Weelde is een grote diversiteit aan vogels. Er zijn bosvogels te vinden en te horen zoals de merel en de nachtegaal. Ook zie je er moeras- en watervogels als Cetti's zanger en de kleine karrekiet. Tijdens deze excursie gaan we naar ze op zoek en genieten van hun zang. En heel misschien laat de roerdomp zijn herkenbare lage, diepe 'hoempen' horen.

Start om 06.30u parkeerterrein van het Pannenkoeken Paviljoen Kruisweg 1625 2142 LC Cruquius.

Neem je verrekijker mee!

Zee-evenement in Zandvoort

Kom op zondag 17 mei (aangepaste datum!) van 11.00u tot 16.00u genieten en uitwaaien aan zee tijdens het Zee-evenement bij het JuttersmuZEEum in Zandvoort.

Kom de expositie bekijken van het zeeleven. Er zijn veel verschillende soorten vis die in de Noordzee leven en er zijn ook levende schelpdieren.

Afhankelijk van het weer, de zee mag niet te ruig zijn, gaan we om 12.00u vissen met een sleepnet, een KOR. Met hulp van de kinderen gaan we vanaf het strand het KOR voorttrekken. Bij het binnenhalen van het net is het altijd een verrassing wat we gevangen hebben. Zouden we verschillende platvissen vangen of kleine zandspieren? Vaak zitten er ook garnalen en krabbetjes in het net, je weet maar nooit!

Doe laarzen aan of help mee op blote voeten want wellicht moeten we ook een stukje door ondiep water. Het is een belevenis voor jong en oud!

Locatie: bij het JuttersmuZEEum. Strandweg 2, 2042 JA Zandvoort

Belevingswereld van bomen

Zondag 31 mei van 10.30u tot 12.00u

We nemen je mee op bomenexcursie in het stadshart van Haarlem. Een wandeling waarbij we je vertellen over de bomen, hun leefwijze, hun verscheidenheid, hun problemen in de stad en niet te vergeten hun schoonheid.

Tijdens deze wandeling lopen we door het oude gedeelte van Haarlem en dan met name enkele hofjes en de vijfhoek. Je komt meer te weten over daar voorkomende bomen. En natuurlijk wordt de geschiedenis van deze plekken niet vergeten.

Start: Witte Herenstraat hoek Magdalenastraat in Haarlem om 10.30u.

foto: Hennie Terpstra

OVER DE TOORTS EN IVN ZUID-KENNEMERLAND

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. Leden en donateurs ontvangen drie keer per jaar De Toorts. Daarnaast ontvangen de leden het kwartaalblad 'Mens en Natuur' van IVN Nederland.

IVN, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers die wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Zo'n 20 duizend ervaren vrijwilligers zetten zich actief in met educatie en voorlichtingsactiviteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 170 afdelingen.

Lid of donateur

IVN-leden zijn per definitie actief binnen de afdeling. Zij hoeven geen natuurgids te zijn, er zijn voldoende andere activiteiten waarbij mensen nodig zijn.

Mensen die het werk van het IVN een warm hart toedragen, maar niet actief willen zijn, kunnen de afdeling financieel steunen. Er kunnen niet genoeg donateurs zijn! Mede door hun steun kunnen wij een groot publiek betrekken bij onze gratis educatieve activiteiten. De jaarbijdrage is voor leden minimaal €24 en voor donateurs minimaal €15.

Meer informatie vindt u op onze website:

<https://www.ivn.nl/afdeling/zuid-kennemerland/over-ons-zuid-kennemerland/>

Bestuur

Femke de Vries (voorzitter): ivnzk.bestuur@gmail.com

Wim Swinkels (ad interim secretaris) ivnzk.secretariaat@gmail.com

Peter Blondel (ad interim penningmeester, ledenadministratie):

ivnzk.penningmeester@gmail.com

Juno Rouwenhorst (algemeen bestuurslid)

Bank: NL89TRIO 0198308728 (Triodos bank) t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Haarlem

Klachtenregeling

Landelijke IVN klachtenregeling Jan Saveur en Petra Bürmann, m.saveur@planet.nl

Werkgroepen

Amfibieën, Vissen en Reptielen John de Jonge en Elly Stolwijk, arv.ivnzk@gmail.com

Cursussen vacature

Duurzame Leefomgeving en wijkvergroening

Wim Swinkels (waarnemend), ivnzk.duurzaam@gmail.com

Excursies Ingrid Tigchelaar, ingrid.tigchelaar@gmail.com

Excursieplanner Gerard van Dijk, ivnzk.excursieplanning@gmail.com

Haarlemmermeer Anneke Wegman, ivnhaarlemmermeer@gmail.com

Kennemer Vogeldag Berna van Baarsen, bernavanbaarsen@gmail.com
06 24624622

Kinderen Ellen Koomen, ivnzk.kinderen@gmail.com

Ledenadministratie ivnzk leden@gmail.com

Mediacontacten Anne Eckhardt, ivnzk.publiciteit@gmail.com

Natuurkoffer Ans Boogers, ivnzk.natuurkoffer@gmail.com

Natuurwerkgroep Marc van Schie, 023 5351239, marcmargriet@hetnet.nl

Stinsenplantendag Peter Blondel, 06 83843344

De Toorts Jany van Dijk, ivnzk.toorts@gmail.com

De Toortsdistributie Hennie Terpstra, 06 41388789, terpstra.hennie@gmail.com

Vleermuizen Marja van Diemen, ivnzk.vleermuis@gmail.com

Webbeheer Jan-Willem Doornenbal, Ok Overbeek, ivnzk.webbeheer@gmail.com

Meer informatie vindt u op onze website:

<https://www.ivn.nl/afdeling/zuid-kennemerland/werkgroepen/>

Redactie-uiltje

Colofon

De Toorts nummer 127, maart 2026, Voorjaar

Gastbijdragen van:

Berna van Baarsen, Eric van Bakel, Saskia Devilee, Mieke Elekan, Marja van der Heiden, Sacha Kuijs, Alie van Nijendaal en Piet Pree.

Redactie:

Jany van Dijk, Marisca van der Eem, Cisca Klarenberg, Sabina Larsen, Hans Smits, Ikiena van der Sluis en Meins van der Wal. De redactie heeft het recht om bijdragen te redigeren of te weigeren.

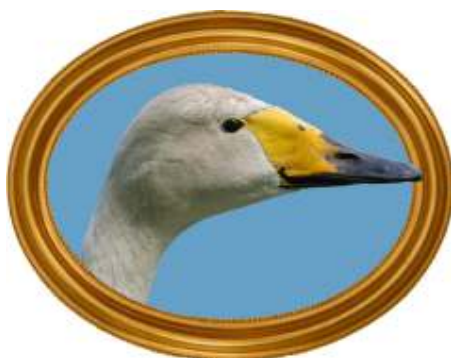
Druk: Editoo Veenendaal (editoo.nl); op papier 'Helo', met FSC-keurmerk.

De volgende Toorts verschijnt in **juli 2026**.

Kopij graag uiterlijk **31 mei 2026** digitaal aanleveren via ivnzk.toorts@gmail.com

Kennemer Vogeldag

Fotografen Kennemer Vogeldag 25 januari 2026
Ellen Koomen, Liesbeth Terpstra,
Lida Zaremba en Hans Smits

ivn natuur
educatie